

prof. dr hab. Irena Nawrot-Trzcińska
Wydział Artystyczny
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

**Ocena pracy doktorskiej, dorobku artystycznego i dydaktycznego
magister Patrycji Toczyńskiej
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne
wszczętym przez Radę Wydziału Operatorskiego i Realizacji Telewizyjnej
w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi**

Dane kandydatki:

Pani Patrycja Toczyńska urodziła się w 1978 roku w Warszawie.

W roku 2004 uzyskała tytuł magister sztuki na kierunku „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografii w zakresie filmu animowanego i efektów specjalnych” w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi. W latach 2012-2015 była doktorantką na Wydziale Sztuki Mediów na Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (w dziedzinie „sztuki plastyczne”, w dyscyplinie „sztuki piękne”).

Dorobek artystyczny i dzieło artystyczne:

Pani Patrycja Toczyńska zawodowo związana jest w nurtem działalności fotograficznej w obszarze przekazu reklamowego. Tworzy fotografią modową, produktową i wizerunkową. Jest autorką filmów i fotografii reklamowych realizowanych dla znanych firm modowych oraz pism ilustrowanych. Jej prace prezentowane są w klasycznych wydaniach papierowych oraz przede wszystkim na internetowych stronach mediów społecznościowych. Zainteresowania artystyczne, połączone z wieloletnim doświadczeniem zawodowym doktorantki, koncentrują się na zjawisku kreowania i sposobów funkcjonowania ludzkiego wizerunku w odniesieniu do obszaru reklamy, pop kultury i sztuki.

Jej dorobek wystawienniczy nie jest znaczny. Jedynie kilka razy brała udział w wystawach indywidualnych i zbiorowych. Wynika to zapewne z innego sposobu prezentacji i popularyzacji swojej działalności fotograficznej i filmowej, głównie na stronach internetowych.

Praca doktorska pt. „Malowani chłopcy” jest naturalną konsekwencją wcześniejszych zainteresowań i działań artystycznych Patrycji Toczyńskiej. Zrealizowany w medium fotograficznym i filmowym w roku 2018 projekt pt. „Less is more. Naturalnie piękne kobiety” to

autorska refleksja nad zagadnieniem kreowania kobiecego wizerunku wobec presji aktualnych wzorców piękna, a także próba zdefiniowania na nowo zjawiska kobiecości w XXI wieku. Rok później powstaje projekt „Less is more. Prawdziwa pasja”, tutaj również z udziałem mężczyzn, zaś w roku 2021 w projekcie pt. „Less is more. Raw Man” bohaterami stają się wyłącznie mężczyźni. W tej realizacji autorka penetruje także obszar tworzenia i postrzegania wizerunku, koncentrując swoją uwagę głównie na nowo definiowanej kategorii współczesnej męskości.

Mass media, wpływając silnie na kreowanie własnej osoby, stały się aktywnym narzędziem upowszechniania ideologii i światopoglądu, tworząc presję kanonu piękna i kulturową obsesję na punkcie własnego image. Patrycja Toczyńska mówiąc o ciele ludzkim skupia się na zjawisku płci w odniesieniu do piękna. Niegdyś atrakcyjność kobieca utożsamiana była głównie z pięknem fizycznym. Toczyńska zrównuje atrakcyjność kobiecą i męską do tego samego poziomu, czyli fizycznego piękna. Wskazuje na silne podobieństwa w traktowaniu wizerunku kobiecego i męskiego w przestrzeni społecznej. Pyta o potrzebę prezentacji własnej atrakcyjności w kontekście zmian kulturowych XX i XXI wieku. Poddając analizie przekazy artystyczne i reklamowe, zwłaszcza ich wzorce i stereotypy, wydobywa podobieństwa i elementy wspólne w prezentacji ciała kobiecego i męskiego.

Doktorantka analizuje zwłaszcza obszar fotografii reklamowej. Istnieje ścisły związek pomiędzy sztuką a reklamą. Reklama nauczyła się od sztuki strategii podobania się i przekraczania norm. Koncentrując się na motywie ludzkiej cielesności, Patrycja Toczyńska zwraca uwagę przede wszystkim na sposób konstruowania przedstawienia człowieka w przekazie reklamowym. Ciało jawi się tutaj w dwójnasób: jako informacja¹ oraz jako postawa. Współczesna reklama, penetrując swoje wewnętrzne pole, oddziałuje bezpośrednio na obszar obyczajowości, a więc w potocznym odbiorze społecznym narusza normy spoza obszaru obrazowania. Poszerzając swoją świadomość, poszerza również świadomość społeczną.

W epokach przełomowych, a taką jest niewątpliwie nasza epoka, szczegółowe normy i wartości zmieniają się. Tworzone są nowe konwencje wizualne, oparte na aktualnych trendach modowych, które odwołują się psychologicznych postaw osób, zwłaszcza młodych. W tym ujęciu człowiek nie tyle ma ciało, co raczej jest ciałem. W drugiej połowie XX stulecia nastąpiło silne skoncentrowanie na problemie tożsamości ciała. Stąd pytania o jego biologiczne i społeczne uwarunkowania. Stąd również narastająca opozycja wobec statusu bezcielesnych ciał mass mediów i walka o autonomię, indywidualność, godność i prawa ciała ludzkiego. Zasada łączności ciała z naturą została poszerzona o nowe spojrzenie - zasadę łączności ciała ze współczesną kulturą.

¹ Określenie *ucieleśniona informacja* sformułował po raz pierwszy Vito Acconci, zob. G. Dziamski, *Aspekty rysunku*, w: Studio News, katalog Centrum Sztuki STUDIO - Teatr Galeria, Warszawa, styczeń 1981, s. 8.

Projekt artystyczny, stanowiący część praktyczną doktoratu pt. „Malowani chłopcy” tworzy 15 barwnych fotografii portretowych. Tytuł został zaczerpnięty z pieśni patriotycznej „Wojenko, wojenko”. Mnie osobiście kojarzy się również z popularnym zwrotem „dziewczyna jak malowanie”. Portrety przedstawiają młodych, pięknych ludzi, eksponując przede wszystkim ich atrakcyjność wizualną. „W najbardziej popularnych wyobrażeniach ciało przypominało dotychczas niezgłębioną otchłań niewytłumaczalnych pragnień. Dziś cielesne centrum przesuwa się z głębin na powierzchnię [...] Ciało wyzbywa się swego przepastnego wnętrza i określa jako czysta zewnętrzność, powierzchnia.”²

Wśród 15 fotograficznych obrazów, trzy z nich przedstawiają kobiety, dwie sfotografowane osoby określają się jako niebinarne. Nie jest to bez znaczenia, gdyż doktorantka starannie wybrała owe osoby, które związane ze światem mody chętnie i otwarcie opowiadają o własnej tożsamości wobec obowiązujących konwencji obrazowania oraz o potrzebie wyrażania siebie poprzez strój, fryzurę, biżuterię. Zestaw 15 portretów przedstawia mężczyzn o kobiecych rysach twarzy i delikatnych posturach oraz kobiety opisywane jako typ „chłopczycy”. Kierując się kryterium – kobiece versus męskie, autorka specjalnie wybrała do swoich sesji zdjęciowych osoby niejednoznaczne kojarzące się z adekwatną do ich wyglądu płcią. Tworzy sytuacje by bohaterowie jej zdjęć czuli się dobrze we własnej skórze. Sportretowane osoby nie dopasowują się do istniejącego świata, lecz go współtworzą.

Mentalna rewolucja rozpoczyna się od języka. Określenia „zniewieściaty mężczyzna” i „męska kobieta” ulegają tutaj unieważnieniu. Widz oglądając wystawę „Malowani chłopcy” (Defabryka, Warszawa, 2021) konfrontuje własne wyobrażenie płci zestawiając fotografię z umieszczonym poniżej podpisem z imieniem osoby portretowanej. Kto został sfotografowany, kobieta czy mężczyzna? Czy potrzeba uatrakcyjniania własnego wizerunku jest naturalną potrzebą każdego człowieka, niezależną od płci? Do czego służy autoprezentacja własnego wyglądu? Czy przekraczanie usankcjonowanej historycznie konwencji przedstawiania ciała kobiecego i ciała męskiego wywołało zmianę w postrzeganiu ciała ludzkiego? Czy mężczyzna metroseksualny to społeczna norma? Czy odzież typu uniseks to podstawowa ścieżka w branży odzieżowej w przyszłości?

Młodzi ludzie prezentowani w kolorowych ubraniach, ozdobieni biżuterią i makijażem eksponują swoją atrakcyjność wizualną. Jak wielobarwne ptaki, kwiaty czy motyle tworzą obraz współczesnej kultury. Stylizacja modeli odwołuje się do znanych firm, projektantów odzieży i biżuterii oraz do aktualnych trendów modowych, co potwierdzają tablice inspiracji umieszczone w części opisowej doktoratu. Projekt „Malowani chłopcy” należy zatem traktować również jako zapis aktualnych zmian, jakie dokonały się w sposobie postrzegania i budowania

² E. Frenus, *Miłosne przygody Cyborgów*, „Magazyn Sztuki”, Gdańsk 1995, nr 5, s. 184.

ludzkiego wizerunku w kontekście podziału na charakterystyki typowo męskie i typowo kobiece w szeroko pojmowanej kulturze.

Patrycja Toczyńska pyta o paradygmaty w percepcji rzeczywistości, o naszą, czyli odbiorców kondycję w zobaczeniu innego, jako pełnoprawnego świadka zmian w aktualnym postrzeganiu ludzkiej cielesności. Fotografia jako zapis otaczającej rzeczywistości poddaje w wątpliwość to, co widzimy, lub myślimy, że widzimy.

Współczesna sztuka stawia problemy, zadaje pytania, nie dając często na nie odpowiedzi. Granice podziału na przestrzeń prywatną i publiczną w sztuce współczesnej stały się bardzo przezroczyste. Zacierają się także granice pomiędzy problemami sztuki i życia. W relacje pomiędzy naturą a kulturą weszło ciało ludzkie, nie symboliczne, lecz prawdziwe, żywe. I to właśnie wydobywa i próbuje zwizualizować Pani Patrycja Toczyńska w swoim projekcie artystycznym „Malowani chłopcy”.

Odwołując się do społecznych ruchów emancypacyjnych I połowy XIX wieku, rewolucji seksualnej i feminizmu II połowy XX wieku, autorka wskazuje wyraźnie na zacieranie się granic płciowych w kreacji własnego wizerunku. Dogłębnie analizuje zmiany w postrzeganiu ciała męskiego, postuluje potrzebę redefinicji kategorii męskości. Wprowadzając rozróżnienie na ciało metroseksualne versus macho, wskazuje na zamieszanie w kwestii rozpoznawalności płci i w ostateczności na widoczny w przestrzeni społecznej kryzys męskości wobec utrwalonych wzorców kulturowych. Odwołuje się do przemian mentalnych i obyczajowych, uwzględniając tym samym problem pojęcia niebinarności w określaniu tożsamości płciowej. Tym samym jej projekt artystyczny „Malowani chłopcy” jest kolejnym ważnym głosem na temat roli ciała ludzkiego w przestrzeni artystycznej i nade wszystko socjologicznej.

Ocena pracy doktorskiej (część opisowa):

Część opisową Patrycja Toczyńska tytułuje, podobnie jak część praktyczną, „Malowani chłopcy”. Konstrukcja tekstu, podzielona na dziewięć rozdziałów, stanowi spójną i logiczną całość. Autorka bardzo przejrzysto i rzeczowo wyjaśnia oraz uzasadnia założenia i cele pracy. Zaletą tekstu jest klarowność konstrukcji i języka oraz dobór ilustracji i cytatów. Na uwagę zasługuje sekwencja tytułów poszczególnych rozdziałów, typu: „Mężczyzna heroiczny”, „Ciało biologiczne”, „Współczesny mężczyzna” czy „Mężczyzna w reklamie”, będąca równocześnie zasygnalizowaniem toku rozumowania i kolejności poruszanych wątków. Doskonale dobrane przykłady artefaktów sztuki dawnej i aktualnej oraz z historii fotografii reklamowej wskazują również na rozległą wiedzę doktorantki w percepcji sztuki oraz refleksji jej towarzyszącej. Omawiana rozprawa stanowi niewątpliwie ważny wkład w rozważania na temat funkcjonowania ciała ludzkiego i zmian w kreowaniu ludzkiego wizerunku dokonanych szczególnie w dwóch ostatnich dekadach naszego wieku.

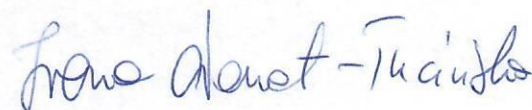
Osiągnięcia dydaktyczne:

Pani Patrycja Toczyńska sukcesywnie od 2013 roku prowadzi autorskie warsztaty fotograficzne, na których omawia zagadnienia techniki fotograficznej i realizuje zajęcia praktyczne. Od roku 2017 prowadzi również warsztaty plastyczne. Wymienione warsztaty adresowane są dla młodzieży i dorosłych. Na wielu z nich podejmuje problem akceptacji własnego wizerunku, tym samym promując idee, związane z refleksją na temat własnej tożsamości wobec presji mass mediów oraz problem definicji kobiecości i męskości i jej redefinicji w XXI wieku.

Konkluzja:

Uwzględniając pracę praktyczną i teoretyczną przewodu doktorskiego – stwierdzam, że całość spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego, obejmującego wnikliwą analizę zmian w artykułowaniu wizerunku ludzkiego wobec zmian kulturotwórczych w przestrzeni wizualnej, realizowane w zapisie fotograficznym. W związku z powyższym jestem przekonana o słuszności nadania Pani mgr Patrycji Toczyńskiej stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne.

Lublin, 22 lutego 2022

(Irena Nawrot-Trzcińska)